

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**на дисертаційну роботу Петрушенко Юрія Миколайовича
на тему «Фінансова політика соціально-економічного розвитку терито-
ріальних громад», подану на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – «гроші,
фінанси і кредит» у спеціалізовану вчену раду Д 55.081.01
Української академії банківської справи**

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується тим, що процеси перетворення відбуваються на тлі глибокої системної, економічної та фінансової кризи. Тож важливим є пошук резервів подолання негативних тенденцій на всіх рівнях економіки, зокрема регіональному та локальному. Соціально-економічна ситуація в Україні, з одного боку, вимагає розгляду та запозичення найкращих світових практик проведення реформ у багатьох сферах економічного життя, а з іншого – навіть до початку кризових явищ на регіональному рівні спостерігалися значні проблеми фінансування проектів соціально-економічного розвитку. У країнах з розвинутою економікою місцеві спільноти відіграють визначальну роль в формуванні та подальшому управлінні фондами фінансових ресурсів, тоді як в Україні більшість територіальних громад є фінансово несамостійними і потребують державних дотацій та субвенцій. Отже, перед багатьма територіальними спільнотами в Україні постає завдання розробки комплексної системи заходів, спрямованих на формування дієвої фінансової політики, спрямованої на фінансування пріоритетних проектів місцевого розвитку.

Відкритість до реформ, наявність світового доступу, участь України в міжнародних проектах створюють об'єктивні передумови для розробки якісно нових підходів до формування і реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку громад. У світі з'являється велика кількість нових інструментів фінансування проектів місцевого соціально-економічного розвит-

Міністерство освіти і науки України
Українська академія банківської справи
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
22.01.2016 ВЖ. № 20-005/100

ку, що спираються на потенціал та характеристики пов'язаних з ними спільнот. Модернізація фінансової політики, спрямованої на зниження рівня бідності та стимулювання соціально-економічного розвитку локальних спільнот, на сьогодні є одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень у світі.

Таким чином сучасна практика й теорія фінансів потребують розроблення нових прогресивних методів та механізмів реалізації фінансової політики щодо забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад на засадах партисипативного управління фінансовими ресурсами. Отже, тема дисертаційної роботи Петрушенка Юрія Миколайовича та проблеми, які в ній розглядаються і вирішуються, безумовно, є актуальними й пріоритетними для вирішення.

2. Зв'язок теми дисертаційного дослідження з державними та галузевими науковими програмами і темами.

Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження використано при виконанні науково-дослідних робіт Сумського державного університету та Української академії банківської справи: «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер держ. реєстрації 0109U006782) – пропозиції щодо реалізації фінансової політики розвитку територіальних громад за принципом субсидіарності; «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер держ. реєстрації 0111U009459) – пропозиції щодо формування фінансової політики місцевого розвитку як фактору конкурентоспроможності територіальних громад; «Методологія розвитку соціально-економічних систем у глобальному середовищі» (номер держ. реєстрації 0112U004470) – пропозиції щодо врахування глобальних тенденцій при формуванні фінансової політики місцевого розвитку; «Фундаментальні основи соціально-економічної мотивації інноваційного розвитку регіону» (номер держ. реєстрації 0109U00782) – пропозиції щодо мотивації місцевого бізнесу до фінансування соціально-економічного розвитку територіальних громад; «Аксіологічні засади формування соціальних імперативів у процесі становлення громадянсь-

кого суспільства: комунікаційний аспект» (номер держ. реєстрації 0113U000130) – пропозиції щодо врахування соціально-культурних та комунікаційних факторів при фінансуванні програм розвитку громадянського суспільства.

Крім того, тематика роботи узгоджується із європейськими економічними дослідженнями, що дозволило здійснювати роботу над дисертацією за підтримки зарубіжних грантів. Так, обґрунтування фінансового механізму соціально-відповідального бізнесу здійснено в межах індивідуального наукового гранту від Центру перспективних наукових досліджень та освіти (CASE, Литва, 2012 р.); впливу партисипативного фінансування на соціальний капітал та економічні показники розвитку територіальних громад – в межах гранту №12-0991 від Консорціуму економічної освіти та досліджень (EERC, 2013 р.); пріоритетів фінансування місцевого розвитку – в межах проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН в Україні «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (2014 р.).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові результати, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо аргументованими й характеризуються необхідним рівнем обґрунтованості.

Наукові положення, викладені в дисертації, повною мірою досліджені, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців із питань теорії фінансів, фінансового регулювання, фінансової політики, місцевого розвитку, взаємодії стейкхолдерів. Поряд із науковою літературою, автор опрацював спеціальні джерела інформації, такі як законодавчі, нормативно-правові акти, типові методики, статистичну інформацію.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується відповідними публікаціями у

монографіях, фахових виданнях із економіки й оприлюдненням на науково-практичних конференціях.

Висновки є логічно обґрунтованими, повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їх використання у практиці ефективного партисипативного фінансування проектів місцевого соціально-економічного розвитку.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Зміст дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що основні наукові положення, висновки і пропозиції, які сформульовані дисертантом, характеризуються науковою новизною та відображають особистий внесок здобувача у розвиток фундаментальних положень теорії фінансів, що полягає в авторському розв'язанні актуальної наукової проблеми – створенні теоретико-методологічного та методичного підґрунтя для модернізації фінансової політики соціально-економічного розвитку територіальних громад. Серед основних положень новизни вважаємо за необхідне виділити такі:

1. Автором удосконалені теоретичні засади обґрунтування доцільності модернізації фінансової політики розвитку громад шляхом виокремлення трьох груп передумов, пов'язаних із сучасними тенденціями трансформації суспільних та фінансових відносин (розділ 1.2 дисертації, стор. 51–90). У дисертаційній роботі виділено: передумови, що пов'язані з недостатнім обсягом наявних державних фінансових ресурсів; передумови, що виходять із дуалістичної природи соціально-економічного розвитку громади, який поєднує розвиток території та людського капіталу; передумови, обумовлені суб'єктно-об'єктним характером взаємозв'язку фінансової політики та соціально-економічного розвитку громади.

2. Необхідно також відмітити значні здобутки автора щодо обґрунтування еволюції зв'язку форм фінансових відносин в місцевих спільнотах та трансформацією соціально-економічної сутності територіальної громади на

основі дослідження таких факторів суспільних змін, як: принципи узгодження інтересів суб'єктів місцевого розвитку; домінуючі суб'єкти управління фінансами місцевих спільнот; домінуючі форми фінансового забезпечення розвитку територіальних громад; превалюючий тип територіальних громад у суспільстві (стор. 56–59).

3. Правильним, на нашу думку, є виокремлення автором групи специфічних інтересів територіальних громад, що обумовлені потребою в забезпеченні виробництва місцевих суспільних благ, корисність яких відрізняється від суспільної корисності для держави, але не зводиться до індивідуальної корисності мешканців громади (стор. 100–101, стор. 226). Такий підхід дозволяє пояснити економічну природу інтересів представників територіальної спільноти, на забезпечення яких спрямована фінансова політика соціально-економічного розвитку.

4. Автором проведене всебічне дослідження сутності фінансової політики соціально-економічного розвитку територіальної громади як комплексного процесу узгодження інтересів та завдань суб'єктів фінансових відносин на місцевому рівні. Метою цього процесу є оптимізація їх сумісно-роздільної діяльності щодо стимулювання та створення належних умов для реалізації проектів соціально-економічного розвитку громади (стор. 91–102).

5. Важливим результатом дослідження, із якого витікають інші положення дисертаційної роботи, є аналіз теоретичного підґрунтя формування фінансової політики соціально-економічного розвитку територіальної громади. Для цього автором досліджено чотири групи теорій: місцевого соціально-економічного розвитку, фінансового регулювання, глобалістики й теорії взаємодії стейкхолдерів. На основі дослідження побудована структурно-логічна схема узгодження постулатів теорії із суспільною й територіальною складовими розвитку громад у ході побудови методологічного базису партисипативної концепції фінансової політики місцевого розвитку (стор. 130–153).

6. Також заслуговує на увагу обґрунтування триалістичної природи сукупного капіталу територіальної громади (у складі якого автор виділяє природну, фізичну, людську, соціальну та інституційну компоненти) у про-

цесі реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку: ефективна фінансова політика чинить позитивний вплив на якісні та кількісні характеристики сукупного капіталу громади; у свою чергу сукупний капітал громади формує фінансові фонди, які створюють додану вартість у процесі реалізації фінансової політики; приріст сукупного капіталу громади виступає індикатором ефективності фінансової політики (стор. 185–188).

7. Заслуговує на увагу позиція автора «вперше» щодо розроблення партисипативної концепції фінансової політики соціально-економічного розвитку територіальних громад, яка ґрунтується на управлінні фінансовими ресурсами усіма суб'єктами, пов'язаними із спільнотою, а також передбачає виокремлення завдань фінансової політики. Автор на додачу до загальних завдань виокремив ряд специфічних, до яких зокрема відносяться: формування фінансових фондів, розподіл та контроль за фінансами територіальної спільноти, узгодження інтересів зацікавлених сторін у процесі управлінні фінансовими фондами спільноти, встановлення пріоритетів використання фондів громади, забезпечення стійкості фінансування місцевого розвитку. Поруч із цим автор описав принципи фінансової політики соціально-економічного розвитку територіальних громад (партисипативності, пріоритетності, компліментарності, розширеної субсидіарності) та її функції (інтеграційна, мотиваційна, узгоджувальна, стимулююча, стабілізаційна, інституційна) (стор.183–184).

8. Автором істотно доопрацьовані організаційно-економічні засади формування фінансової політики соціально-економічного розвитку громад шляхом розширення кола суб'єктів фінансової політики та їх систематизації за критерієм економічних інтересів та повноважень. Також в роботі описано систему фінансових та нефінансових зв'язків між суб'єктами фінансової політики, та обґрунтована необхідність уведення до кола суб'єктів експертної ради з фінансування та інвестицій при органах місцевої влади (стор. 192–195).

9. Заслуговує на увагу як теоретиків, так і практиків місцевої фінансової політики запропонована автором модель трансформації взаємодії місцевої

влади та громадських організацій при реалізації фінансової політики розвитку громади. Автор пропонує проаналізувати взаємодію зазначених суб'єктів на основі моделі «принципал – агент» і перерозподілити їх функції та повноваження щодо виробництва локальних суспільних благ (стор. 212–215). Наслідками перерозподілу є зменшення ризиків опортуністичної поведінки представників органів влади та додаткові трансакційні вигоди.

10. Цікавим результатом дисертаційного дослідження є розроблені організаційно-економічні засади залучення представників місцевого бізнесу до формування та реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку території присутності бізнесу (стор. 268–279). Автор на основі моделі інсайдера-аутсайдера пояснює механізм трансформації економічної раціональності підприємців у напрямку сталої соціально-відповідальної їх активності по відношенню до місцевої громади.

11. Необхідно визнати значними здобутки автора в удосконаленні методичних засад формування інструментарію фінансового забезпечення проектів місцевого розвитку територіальних громад. Зокрема автор приділив увагу обґрунтуванню мотивів цільових груп стейкхолдерів у ході дослідження особливостей партисипативного бюджетування (стор. 287–289), визначив основні ознаки та принципи функціонування фондів розвитку громад (стор. 295–303), обґрунтував специфічні характеристики краудфандингу з точки зору фінансованого забезпечення проектів місцевого соціально-економічного розвитку (стор. 326–331).

12. Позитивно треба оцінити пропозиції здобувача щодо удосконалення методології формування та реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку громад шляхом розробки підходу до планування та оцінювання ефективності її заходів, який передбачає декілька етапів, серед яких: здійснення самооцінки сталого місцевого розвитку та наявних ресурсів для його забезпечення, визначення пріоритетів фінансового забезпечення, планування колективних дій для реалізації проектів розвитку, систематичну оцінку ефективності заходів фінансової політики та їх поточне коригування (стор. 334–357). Такий підхід дозволяє підвищити ефективність заходів, роз-

ширити термін їх дії, підвищити громадську легітимізацію прийнятих політичних рішень.

13. Важливим результатом дисертаційного дослідження є підтвердження гіпотези щодо позитивного впливу партисипативного управління фінансами територіальної громади на економічні показники життєдіяльності спільноти та підвищення рівня соціального капіталу її мешканців. Для цього автор застосував структурно-логічну модель, яка передбачає формування системи показників соціально-економічного розвитку територіальної спільноти та подальше оцінювання динаміки соціального капіталу (стор. 364–394). Використання моделі дозволило обґрунтувати, що партисипативне фінансування покращує ряд характеристик взаємодії в громаді, а саме: заохочує підприємницьку активність, стимулює реалізацію проектів місцевого розвитку, підвищує довіру та рівень кооперації, оптимізує взаємодію між місцевою спільнотою та владними структурами.

14. Прикладний характер має удосконалення методології дослідження довгострокових наслідків реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку громад шляхом визначення позитивного впливу практик партисипативного фінансування на трансформацію цінностей та норм поведінки представників локальної спільноти та формування сталих форм господарювання (стор. 394–408). Використовуючи етнометричний підхід та регресійний аналіз, автор визначив позитивні соціально-економічні зміни в місцевих спільнотах, що є передумовами переходу до сталого розвитку територіальних громад.

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Положення, результати та висновки дисертаційної роботи досить повно викладені в опублікованих за темою дисертації 77 наукових працях загальним обсягом 67,5 друк. арк. (які наведені в дисертації, а основні – в її авторефераті), із яких особисто автору належить 57,8 друк. арк., зокрема: 1 одноосібна монографія, розділи в 9 колективних монографіях, 34 статті у

наукових фахових виданнях України, 6 статей у міжнародних наукових виданнях, 24 публікації у збірниках матеріалів конференцій, 1 одноосібний навчальний посібник та 2 підручники (у співавторстві).

Публікації автора відповідають вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Автореферат дисертації оформлений згідно чинних вимог, у стислій формі передає основні положення дисертаційної роботи, не містить додаткової інформації, яка не наведена у роботі.

6. Значення дослідження для науки та практики, перспективи використання його результатів.

Наукова та практична важливість отриманих у дисертації Петрушенка Ю.М. результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених у дисертації теоретико-методологічних підходів як у практичній діяльності суб'єктів фінансової політики місцевого розвитку щодо її формування і реалізації, так і у проведенні подальших досліджень з цієї та суміжних тематик. Результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливої науково-практичної проблеми, що виявляється у розробленні теоретико-методологічних засад, методичних і практичних рекомендацій щодо формування та реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку територіальних громад, зорієнтованої на партисипативне управління фінансовими ресурсами.

Практичне значення наукових результатів, одержаних в дисертаційній роботі, визначається конкретною спрямованістю висновків, рекомендацій та пропозицій автора, а також обґрунтуванням нових підходів до планування заходів фінансування проектів місцевого розвитку, що в комплексі формують підґрунтя для розроблення нового підходу до управління фінансовими ресурсами локальних спільнот, оптимізації використання їхніх коштів, дозволяють активізувати процеси стійкого розвитку у виробничій та соціальній сфері, сприяють сталому розвитку економіки країни тощо.

Розроблені дисертантом методологічні положення доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані органами влади національного та регіонального рівнів у процесі реформування державної фінансової політики та регіональної політики, а також у ході реалізації фінансової політики соціально-економічного розвитку громад, під час ведення соціально відповідального бізнесу в локальних спільнотах та реалізації проектів місцевого розвитку.

Висновки та результати дослідження автора щодо реформування фінансової політики з урахуванням інтересів територіальних громад враховані в діяльності Всеукраїнської Асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» у ході підготовки пропозицій щодо реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні (довідка №24.12/1 від 24.12.2014 р.); щодо механізму залучення громад, місцевого бізнесу та влади до визначення пріоритетів використання фінансових ресурсів – під час реалізації Проекту Європейського Союзу та Програми Розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» у всіх регіонах України (довідка №1 від 20.01.2015 р.).

Разом із цим рекомендації дисертанта використовуються на регіональному рівні, зокрема: щодо врахування принципу субсидіарності під час розподілу фінансових ресурсів на розвиток територіальних громад – Департаментом фінансів та Департаментом економічного розвитку і торгівлі й під час розроблення Стратегії соціально-економічного розвитку Сумської області на період 2015-2020 рр. (довідка № 01-19/296 від 22.01.2015); щодо конкурсного фінансування проектів соціально-економічного розвитку територіальних громад – Департаментом інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю під час розроблення обласної програми сприяння розвитку громадянського суспільства на 2013-2015 рр. (довідка № 01-18/73 від 29.01.2015 р.). Також у діяльність Сумської міської ради впроваджено пропозиції щодо інституціоналізації процесу залучення територіальних громад до участі у фінансовому плануванні та контролі за використанням коштів шляхом затвердження Положення «Про громадські експертні комісії Сумської міської ради

VI скликання» (довідка № 01-15/03 від 15.01.2015); у діяльність Державної фінансової інспекції в Сумській області – пропозиції щодо залучення територіальних громад до визначення ефективності фінансової політики місцевого розвитку (довідка № 426 від 27.01.2015).

Матеріали дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Української академії банківської справи під час викладання дисциплін «Фінанси», «Місцеві фінанси», «Державний фінансовий менеджмент» (акт від 19.12.2014 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Петрушенком Ю.М. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. У таблиці 1.1 дисертації (стор. 59) наведені зв'язки між домінуючими формами фінансового забезпечення місцевого соціально-економічного розвитку та превалюючим типом територіальної громади в суспільстві. На нашу думку, варто було б навести додаткові статистичні підтвердження того, що в певний період часу саме наведені форми домінували серед форм фінансування місцевого розвитку.

2. На стор. 47–49 дисертації автором обґрунтовується ресурсний підхід до аналізу сутності територіальних громад та їх розвитку і надалі автор використовує поняття сукупного капіталу та його різних форм (фінансовий, фізичний, природний, людський, соціальний та інституційний) (стор. 185–188, стор. 353–356) для характеристики об'єкту управління фінансової політики. У той же час наукою розроблені підходи до використання у якості об'єкту управлінського впливу фінансової політики таких категорій як фінансовий потенціал території та фінансовий потенціал регіону, які автором тільки згадуються в роботі, але не наведена його думка стосовно використання цих категорій при формуванні фінансової політики місцевого розвитку.

3. У пункті 2.3 дисертації автором наведені основні положення партисипативної концепції фінансової політики місцевого розвитку. Проте наведе-

ний матеріал варто було б доповнити розглядом низки питань, що уточнюють сферу використання партисипативного підходу до фінансування проектів місцевого розвитку та описують узгодженість локальних партисипативних практик фінансування із загальнодержавними механізмами фінансування місцевих проектів. Варто було б пояснити, яким чином різні підходи щодо фінансування проектів розвитку будуть доповнювати один одного.

4. У п. 3.1 дисертації автором описаний механізм взаємодії місцевої влади та громадських організацій у процесі фінансування виробництва місцевих громадських благ на базі моделі «принципал – агент» (рисунк 3.2, стор. 213) та його переваги. Однак в роботі чітко не визначено, наскільки з точки зору організаційного та ресурсного забезпечення, а також нормативно-правових документів наша держава готова до трансформації механізму взаємодії органів влади та громадських організацій при фінансуванні проектів місцевого розвитку.

5. У п. 3.3 дисертації зазначені основні характеристики, які впливають на стосунки між бізнес-структурами та локальними громадами в ході реалізації завдань соціальної відповідальності (розмір підприємства, структура ресурсної бази регіону, строк присутності компанії на території регіону). На нашу думку, перелік характеристик має бути доповнений характеристикою, частково пов'язаною із вказаними, а саме економічною ефективністю підприємства.

6. У п. 4.2 дисертації автором розглянуті новітні фінансові інструменти, що орієнтуються на участь місцевих спільнот та засновані на використанні інформаційних технологій. Проте, на нашу думку, більшість розглянутих інструментів у сучасному стані мають значні обмеження для масового використання в територіальних громадах, оскільки потребують високого рівня інформаційної культури та досвіду використання для більшості представників громади.

7. Аналізуючи вплив реалізації партисипативної концепції фінансової політики на розвиток соціального капіталу місцевих спільнот (стор. 376–394), автором зауважено, що базою дослідження стали результати міжнародного

проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», який реалізовувались у 8 районах Сумської області (2007–2011 роки). Усього було реалізовано 49 мікропроектів місцевого розвитку в 33 територіальних громадах на загальну суму понад 8,7 млн грн (стор. 381). На наш погляд, ситуація, коли, як засвідчив проведений економетричний аналіз, такі невеликі обсяги фінансування (середні обсяги фінансування в розмірі приблизно 44 тис грн на один проект місцевого розвитку) змогли здійснити статистично значимий вплив на економічну діяльність та соціальний капітал територіальної громади потребує додаткового пояснення з точки зору соціально-економічного обґрунтування дії механізмів цього впливу.

Зауважимо, що, незважаючи на перераховані вище дискусійні положення, які містяться в опонованій дисертаційній роботі, вони не зменшують загального позитивного враження від неї та не ставлять під сумнів значний внесок автора у вирішення обраної ним наукової проблеми.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

Представлені у дисертації Петрушенко Юрія Миколайовича на тему «Фінансова політика соціально-економічного розвитку територіальних громад» наукові положення та результати полягають в авторському розв'язанні наукової проблеми, що виявляється у формалізації та методологічному забезпеченні положень фінансової політики територіальних громад, розвитку відомих та розробленні й обґрунтуванні нових теоретичних, методологічних та методичних підходів її впровадження, комплексного оцінювання аспектів та наслідків застосування запропонованих підходів до фінансування проектів соціально-економічного розвитку локальних громад.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Петрушенка Юрія Миколайовича на тему «Фінансова політика соціально-економічного розвитку територіальних громад» являє собою завершену наукову працю, спрямовану на вирішення актуальної проблеми розвитку теоретико-методологічних засад, методичних і практичних рекомендацій щодо форму-

вання та реалізації фінансової політики місцевого соціально-економічного розвитку.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Дисертація відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, що висуваються до докторських дисертацій, а її автор – Петрушенко Юрій Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

професор кафедри економіки та
бізнес-адміністрування
Сумського державного університету
Міністерства освіти і науки України
доктор економічних наук, професор

В.Г. Боронос

Боронос В.Г.
(М.В. Вишукрова)